

■Skaidrojumi. Viedokļi

Pagaidu aizsardzības līdzekļu piemērošana intelektuālā īpašuma tiesībās

Lai arī pagaidu aizsardzības līdzekļu piemērošanas tiesu prakse veidojas lēni, nedaudzie pieejamie tiesu nolēmumi atklāj pozitīvas tendences tiesību tālākveidošanā.

LL.M. Tauriņš Andris,
zvērīnātu advokātu biroja "SORAINEN" jurists

<http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=257169>

Šajā rakstā, pirmkārt, analizēts pagaidu aizsardzības līdzekļu institūts un tā izcelsme, otrkārt, uzmanība veltīta Direktīvas 2004/48/EK tiesību principiem un, treškārt, iztirzāts līdzšinējā Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas praksē piemērotais tā sauktais četru soļu tests, kas ļauj noskaidrot pamatu pagaidu aizsardzības līdzekļu nepieciešamībai.

1. Ievads

1. Šķiet, ka globālā mērogā nav labāk zināma piemēra kā tehnoloģiju gigantu "Apple" un "Samsung" strīdi, lai raksturotu pagaidu aizsardzības līdzekļu (turpmāk - PAL) lomu tiesvedībā un ietekmi uz biznesu.¹ Strīdi par patentu un dizainparaugu tiesību pārkāpumu pēc būtības vēl nebija atrisināti, taču tādās pirktspējīgās jurisdikcijās kā Vācija, ASV un Austrālija jau tika noteikts pagaidu aizliegums tirgot atsevišķus "Samsung" produktus. Var tikai iztēloties, kādu finansiālo efektu šāds pagaidu aizliegums var radīt vienai vai otrai strīdā iesaistītajai kompānijai.

2. Nav dzirdēts, ka Latvijas tiesas atrastos uz "Apple" un "Samsung" globālo strīdu kartes. Taču intelektuālā īpašuma strīdi notiek arī Latvijā. Šādos strīdos nereti tiek prasīts

piemērot PAL. Šis relatīvi jaunais tiesību institūts nostiprināts Civilprocesa likuma (turpmāk - CPL) 30.² nodaļā.² Lai arī PAL piemērošanas tiesu prakse veidojas lēni,³ nedaudzie pieejamie tiesu nolēmumi atklāj pozitīvas tendences tiesību tālākveidošanā. Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas nolēmumos attīstīts tā sauktais četru soļu tests, kas ļauj noskaidrot pamatu PAL nepieciešamībai. Šāda testa ieviešana ir atbalstāma, jo saskan ar Direktīvā 2004/48/EK⁴ (turpmāk - Piemērošanas direktīva) noteiktajiem tiesību principiem un veicina tiesisko noteiktību.

3. Šajā rakstā vispirms tiks apskatīts PAL institūts, tā izcelsme. Tad uzmanība tiks veltīta Piemērošanas direktīvas tiesību principiem. Pēc tam tiks iztirzāts Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas (turpmāk - Augstākā tiesa) praksē piemērotais četru soļu tests.

2. PAL tiesību institūta ģenēze

4. PAL piemērošanas pamati atspoguļoti Piemērošanas direktīvas 9. pantā: "[...] tiesu iestādes pēc prasītāja lūguma var: a) attiecībā uz iespējamo pārkāpēju izdot iepriekšēju izpildrakstu,⁵ lai novērstu iespējamus intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumus vai lai uz pagaidu laiku aizliegtu iespējamo tiesību pārkāpumu turpināšanu [...]; b) dot rīkojumu arestēt vai nogādāt atpakaļ preces, ar kurām, iespējams, pārkāpj intelektuālā īpašuma tiesības, lai novērstu to nokļūšanu vai atvērti tirdzniecības tīklā."

1. **5.** Dalībvalstīm minētās prasības bija jāievieš nacionālajās tiesībās. Latvijā attiecīgā norma iekļauta CPL 250.¹⁰ panta pirmajā daļā: "Ja ir pamats uzskatīt, ka intelektuālā īpašuma tiesību subjekta tiesības tiek pārkāptas vai varētu tikt pārkāptas, tiesa pēc prasītāja motivēta pieteikuma var pieņemt lēmumu par pagaidu aizsardzības līdzekļa noteikšanu [...]"⁶ CPL tekstā, līdzīgi kā Piemērošanas direktīvā, netiek sniegtas plašākas vadlīnijas, kā konstatēt pārkāpuma pamatu un kādos gadījumos, to konstatējot, tiesa tomēr var nepiemērot PAL.

6. Lai izprastu PAL piemērošanas nepieciešamību, ir jāņem vērā Piemērošanas direktīvā paustie harmonizācijas mērķi un intelektuālā īpašuma tiesību specifika. Saskaņā ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartu intelektuālā īpašuma tiesības ir atzītas par vienu no cilvēka pamattiesībām, kuras valstīm ir pienākums aizsargāt.⁷ Šis uzstādījums atspoguļots arī Piemērošanas direktīvā: "Intelektuālā īpašuma aizsardzībai ir jāļauj izgudrotājam vai radītājam gūt likumīgu peļņu no sava izgudrojuma vai darba."⁸ Vienlaikus direktīvas autori atzinuši, ka, "nepastāvot efektīviem intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzības līdzekļiem, netiek veicināta jauninājumu ieviešana un jaunrade un mazinās ieguldījumi".⁹ Tātad harmonizācijas mērķis, kura gaismā jātulko arī PAL piemērošanas pamati, ir vērsts gan uz tiesību īpašnieku subjektīvo tiesību realizāciju, gan arī uz sabiedrības ieguvumiem jauninājumu un jaunrades formā. Šo mērķi var sasniegt, "iekšējā tirgū nodrošinot augstu, līdzvērtīgu un viendabīgu aizsardzības līmeni".¹⁰

7. Nevērtējot, cik pamatoti ir Piemērošanas direktīvas preambulā deklarētie apgalvojumi par intelektuālā īpašuma aizsardzību kā priekšnoteikumu jauninājumiem (inovācijai) un jaunradei,¹¹ ir jāatskatās uz Piemērošanas direktīvas izcelsmes apstākļiem. Tas atvieglo tu attiecīgo normu interpretāciju.

8. PAL institūtam ir starptautisks raksturs. Līgums par ar tirdzniecību saistītajām intelektuālā īpašuma tiesībām (turpmāk tekstā - "TRIPS Līgums"), kas ir noslēgts Pasaules Tirdzniecības organizācijas ietvaros, uzliek dalībvalstīm pienākumu nodrošināt, ka to "tiesu varas institūcijas ir pilnvarotas likt veikt steidzamus un efektīvus pagaidu pasākumus: [...] novērst jebkuru intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpuma rašanos [...]".¹² Arī Eiropas Savienība kā TRIPS Līguma dalībnieks apņēmas īstenot šī līguma noteikumus, kas tika paveikts, pieņemot Piemērošanas direktīvu (9. pantu). Pirms tam gan pagaidu pasākumu jēdzienu interpretēja Eiropas Savienības tiesa (turpmāk tekstā - EST).¹³

Minētās atziņas ņemtas vērā Piemērošanas direktīvā.

9. Latvijas tiesībās pirms attiecīgās CPL nodaļas ieviešanas PAL institūts nav bijis pazīstams. Intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzība tiesvedības stadijā tika risināta ar tradicionālajiem prasības nodrošināšanas līdzekļiem, kam bija daudz nepilnību un nesaderību ar intelektuālā īpašuma tiesību specifiku.¹⁴ Līdz ar to, analizējot PAL piemērošanas pamatus, nebūtu pieļaujama akla paļaušanās uz atziņām, kas izsecinātas tiesu praksē prasības nodrošināšanas jautājumos. Vēl jo vairāk - tas nebūtu pieļaujams tāpēc, ka PAL noteikšana un prasības nodrošināšana ir atšķirīgi tiesību institūti ar atšķirīgiem mērķiem un pamatiem. Saskaņā ar CPL 137. pantu prasību var nodrošināt, ja ir pamats uzskatīt, ka tiesas sprieduma izpilde lietā varētu kļūt apgrūtināta vai neiespējama. Savukārt PAL var noteikt, ja "ir pamats uzskatīt, ka intelektuālā īpašuma tiesību subjekta tiesības tiek pārkāptas vai varētu tikt pārkāptas". Pirmajā gadījumā runa ir par iespējamām grūtībām izpildīt spriedumu, bet otrajā - jākonstatē intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpums vai potenciāls pārkāpums.

10. PAL tiesību institūta saknes meklējamas Lielbritānijā.¹⁵ Šīs tradīcijas ņemtas vērā Piemērošanas direktīvas sagatavošanā. Tādēļ ir attaisnojami attiecīgo tiesību teleoloģiskajā iztulkošanā ņemt vērā Lielbritānijas tiesu praksi. Tomēr būtu pārspilēti apgalvot, ka tikai Lielbritānijas tradīcijas iedvesmojušas Piemērošanas direktīvas autorus. Piemērošanas direktīvā pārņemta labākā dalībvalstu pieredze.¹⁶ PAL piemērošanas regulējums pirms Piemērošanas direktīvas pastāvējis arī citās ES valstīs,¹⁷ neskaitot dažus izņēmumus.¹⁸

3. Efektivitāte, samērīgums un atturēšana

11. Piemērošanas direktīva uzliek pienākumu dalībvalstīm, ieviešot un interpretējot direktīvu, ievērot efektivitātes, samērīguma un atturēšanas principus:

(1) Dalībvalstis paredz pasākumus, kārtību un aizsardzības līdzekļus, kas vajadzīgi, lai nodrošinātu šajā direktīvā paredzēto intelektuālā īpašuma tiesību piemērošanu. Šie pasākumi, kārtība un aizsardzības līdzekļi ir taisnīgi, nav nevajadzīgi sarežģīti vai dārgi un neietver nepamatotus termiņus vai kavēšanos.

(2) Šie pasākumi, kārtība un aizsardzības līdzekļi ir arī efektīvi, proporcionāli un atturoši¹⁹ (angl. - *dissuasive*), un tos piemēro tā, lai izvairītos no šķēršļu radīšanas likumīgai tirdzniecībai un nodrošinātu, ka tos neizmanto ļaunprātīgi.²⁰

12. Tālāk aplūkosim, kāds ir minēto principu saturs. Tāpat efektivitātes princips kā vispārīgais tiesību princips ir atzīts EST judikatūrā.²¹ Pamatojoties uz efektivitātes principu, dalībvalstīm (to tiesām) jāraugās, lai ES tiesību īstenošana nekļūtu praktiski neiespējama vai pārmērīgi grūta.²² Efektivitātes princips ir tieši atvasināts no ES tiesību normu pārākuma (angl. - *primacy*) un tiešās piemērošanas (angl. - *direct effect*) principa.²³ Šis apstāklis nosaka efektivitātes principa lomu arī attiecībā uz intelektuālā īpašuma aizsardzību: raudzīties, lai nacionālo procesuālo noteikumu īpatnības nekavētu Piemērošanas direktīvā nosprausto mērķu sasniegšanu.

13. Mazliet citāda loma ir atturēšanas principam. Tā gramatiskais tulkojums tiesību piemērotājam neļaus kļūdīties. Likumā noteiktajiem tiesību aizsardzības līdzekļiem un to piemērošanas kārtībai jābūt tādiem, lai personas atturētu no apzināta pārkāpuma izdarīšanas. Tiesa, pastāv viedokļi, ka šis princips galvenokārt piemērojams, lemjot par zaudējumu piedziņu.²⁴ Neskatoties uz to, šis princips piemērojams arī PAL noteikšanas stadijā. Pirmkārt, kā vispārējais tiesību princips tas piemērojams jebkurā situācijā, kad likums skaidri nenoregulē tiesisko attiecību.²⁵ Otrkārt, Piemērošanas direktīva neierobežo tiesību principu piemērošanas gadījumus, bet gan pretēji - attiecina to uz visiem tiesību aizsardzības līdzekļiem. Turklāt, ja jau princips piemērojams attiecībā uz galīgajiem

līdzekļiem, tad vēl jo vairāk tas būtu attiecināms uz pagaidu līdzekļiem. Citiem vārdiem sakot, jebkuriem intelektuālā īpašuma aizsardzības līdzekļiem (pagaidu vai galīgajiem) jābūt pietiekami reāliem un nopietniem, lai personu atturētu no apzināta pārkāpuma izdarīšanas.

14. Ja iepriekš minētie efektivitātes un atturēšanas principi kalpo par labu PAL noteikšanai, tad par atbildētāja aizsardzības garantu var kalpot samērīguma princips. Samērīguma princips, lai arī pazīstams nacionālajās tiesībās,²⁶ šajā gadījumā piemērojams ES tiesību kontekstā. ES tiesību aktos lietotiem jēdzieniem piešķirama vienota nozīme visās dalībvalstīs. EST judikatūrā samērīguma princips ir viens no visplašāk interpretētajiem. Samērīguma princips ietver secīgu kritēriju pārbaudi: pirmkārt, vai piemērojamais līdzeklis ir piemērots mērķa sasniegšanai; otrkārt, vai attiecīgais līdzeklis ir nepieciešams mērķa sasniegšanai (proti, vai pastāv citi personas tiesību mazāk ierobežojoši līdzekļi); treškārt, vai aizsardzības līdzeklim nav pārmērīga ietekme uz personas tiesībām.²⁷ **15.** Tādējādi, analizējot PAL noteikšanas nepieciešamību, tiesas uzdevums ir atrisināt kolīziju starp efektivitātes un atturēšanas principiem, no vienas puses, un samērīguma principu, no otras puses. Šajā procesā sveramas abu pušu intereses un konkrētās lietas apstākļi, kas attiecīgi sniegtu atbildi, kuram principam dodama priekšroka.²⁸

4. Tiesību principu piemērošana praksē

16. Jāatzīst, ka nesenajā Latvijas tiesu praksē nav nācies atrast piemērus, kur tiesas nepārprotami būtu atsaukušās uz Piemērošanas direktīvā minētajiem tiesību principiem, nemaz nerunājot par principu kolīzijas risināšanu. Vienlaikus jāizvirza pieļāvums, ka skaidras atsauces trūkums uz tiesību principu nenovērš varbūtību, ka tiesas savos vērtējumos tos ir ņēmušas vērā. Šādi secinājumi rodas, apskatot nolēmumus, kur puses atsaukušās uz konkrētiem tiesību principiem, bet tiesas nav skaidri paudušas nostāju par to piemērošanu. Piemēram, SIA "Baltcom TV" lūdza atcelt PAL, norādot, ka "turpināt piemērot pagaidu aizsardzības līdzekli situācijā, kad pārkāpums ir novērsts, būtu nesamērīgi [...]".²⁹ Tiesa šo lūgumu apmierināja, tomēr attiecībā uz samērīguma principu viedokli neizteica.

17. Līdzīgi var būt arī situācijās, kad, lūdzot piemērot PAL, puses nemin konkrētus tiesību principus, bet izskaidro iespējamās sekas tiesas lēmumam. Tā, piemēram, "Pfizer Ireland Pharmaceuticals" norādīja, ka PAL atcelšanas gadījumā "ražotāji [...] nebūs ieinteresēti ieguldīt investīcijas pētījumos un laist tirgū inovatīvus medikamentus".³⁰ Šāds arguments saskan ar Piemērošanas direktīvas preambulā pausto PAL piemērošanas mērķi - veicināt inovācijas un jaunradi. Tādējādi, lai arī vārdos neizteikta, minētā argumenta pamatā redzama atsaukšanās uz efektivitātes principu. Tiesa minētajam argumentam piekrita, taču pamatojumā nekonkretizēja tiesību principu, vien norādīja, ka lēmums pieņemts, "pamatojoties uz tiesību principiem [...]".³¹

5. CPL 250.¹⁰ panta pirmās daļas saturs

18. Kā jau iepriekš minēts, saskaņā ar CPL 250.¹⁰ panta pirmo daļu PAL piemēro, "ja ir pamats uzskatīt, ka intelektuālā īpašuma tiesību subjekta tiesības tiek pārkāptas vai varētu tikt pārkāptas". Tātad, pirmkārt, konstatējamās intelektuālā īpašuma tiesības, otrkārt, šo tiesību subjekts, treškārt, pārkāpuma vai iespējama pārkāpuma fakts.

19. Vairumā gadījumu neskaidrības ar intelektuālā īpašuma tiesību konstatēšanu neradīsies. Tomēr atsevišķos gadījumos tās varētu rasties, piemērojot CPL 30.² nodaļas noteikumus attiecībā uz tādām netradicionālām tiesībām kā, piemēram, komercnoslēpums. Ne Piemērošanas direktīva, ne CPL 30.² nodaļa nedod skaidrojumu, kas uzskatāms par intelektuālo īpašumu. Lai arī intelektuālā īpašuma tiesības uzskaitītas CPL 34. panta pirmās daļas 4.¹ punktā,³² tomēr šo sarakstu nevar uzskatīt par pilnīgu

attiecībā uz CPL 30.² nodaļu. Pirmām kārtām, jau tāpēc vien, ka procesuālās tiesības nevar ierobežot tiesības, kas ir materiālo tiesību priekšmets. Tas izriet arī no Eiropas Komisijas skaidrojuma par Piemērošanas direktīvas otro pantu.³³ Eiropas Komisija norādīja, ka aizsardzība attiecas gan uz ES tiesībās, gan nacionālās tiesībās pazīstamām intelektuālā īpašuma tiesībām. Turklāt skaidrojumā tika uzsvērts, ka uzskaitītās tiesības neveido noslēgtu sarakstu.³⁴ Vienlaikus neskaidrības saglabājās, vai konkrētas tiesības, piemēram, interneta domēna vārdi, zinātība (*know-how*) vai komercnoslēpums,³⁵ atrodas Piemērošanas direktīvas sfērā.³⁶

20. Intelektuālā īpašuma tiesībās allaž aktuāls ir jautājums, kas ir intelektuālā īpašuma tiesību subjekts. Lai arī tiesību īpašnieks bieži ir viegli nosakāms, tiesību pārņēmējiem piešķirto tiesību apjoms var atšķirties atkarībā no intelektuālā īpašuma tiesības veida. Piemēram, preču zīmju lietās licenciāta tiesības vērsties pret tiesību pārkāpējiem ir speciāli norādāmas licences līgumā.³⁷ Autortiesību strīdos šis aspekts var izpausties gadījumos, kad līgumu noteikt PAL iesniedz autoru mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācija. Lietā, kur Latvijas autoru biedrība "Autortiesību un komunikēšanās konsultāciju aģentūra / Latvijas Autoru apvienība" bija lūgusi noteikt aizliegumu "Viasat" AS izmantot autoru darbus, tos retranslējot, līdz brīdim, kad biedrības un atbildētāja starpā būs noslēgts licences līgums, Augstākā tiesa neatzina prasītāja pārstāvības tiesības. Lēmumā tiesa norādīja: "Prasītāja ir autoru mantisko, nevis personisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācija, savukārt darbu izmantošanas aizliegšanas tiesības mantiskajās tiesībās neietilpst."³⁸

21. Kā trešais priekšnoteikums PAL piemērošanai tiesai jākonstatē divi alternatīvi gadījumi: tiesības tiek pārkāptas vai varētu tikt pārkāptas. Gramatiski tulkojot jēdzienu "varētu tikt pārkāptas", var secināt, ka pirmšķietamā pārliecība par pārkāpumu ir zemāka nekā tad, ja tiesa konstatē "tiesības tiek pārkāptas". Tā, piemēram, kādā patenta tiesību strīdā Rīgas apgabaltiesa bija konstatējusi jau notikušas atbildētāja darbības: "Pie šādiem apstākļiem atzīstams, ka, importējot, ražojot, uzglabājot, lietojot, izmantojot, reklamējot vai nododot reklamēšanai, piedāvājot tirdzniecībā vai pārdodot [atbildētāja zāles], Latvijas teritorijā var tikt pārkāptas prasītāja kā intelektuālā īpašuma subjekta tiesības [..]."³⁹ Šajā pašā lietā, bet citā lēmumā Rīgas apgabaltiesa minēto jēdzienu skaidroja, ka tādējādi "likumdevējs ir paredzējis, ka [PAL] var piemērot iespējamā pārkāpuma gadījumā [..]."⁴⁰ Šķiet, ka šāds skaidrojums ir kļūdainis, jo arī formulējums "tiesības tiek pārkāptas" attiecas uz iespējamu pārkāpumu. Šajā procesa stadijā tiesa nevar dot galīgu vērtējumu pārkāpumam, kā vienīgi novērtēt tā pirmšķietamību. Līdz ar to jēdziens "[tiesības] varētu tikt pārkāptas" šajā gadījumā ietver citu nozīmi.

22. Atšķirībā no Rīgas apgabaltiesas skaidrojuma Augstākās tiesas praksē CPL 250.¹⁰ panta pirmajā daļā lietotais jēdziens "varētu tikt pārkāptas" attiecināts uz vēl nenotikušu pārkāpumu - "darbības, kas vērstas uz gatavošanos intelektuālā īpašuma īpašnieka tiesību pārkāpuma izdarīšanai".⁴¹ Citur Augstākā tiesa skaidrojusi, ka attiecīgais jēdziens saprotams kā "nākotnē iespējamās atbildētāja darbības".⁴² Abi apgalvojumi ir pretrunīgi. Pirmajā gadījumā tiesa norāda uz "darbībām, kas vērstas" (tātad gatavošanos), bet otrajā gadījumā - uz vēl nenotikušām darbībām (teorētiska iespējamība, bet ne gatavošanās).

23. Risinājumu šai nekonekventajai tiesu praksē konstatētajai problemātikai var atrast Piemērošanas direktīvas 9. pantā. Tajā paredzēts, ka tiesa var noteikt pagaidu aizsardzības līdzekļus, "lai novērstu draudošus (angl. - *imminent*) intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumus vai lai uz pagaidu laiku aizliegtu iespējamo (angl. - *alleged*) tiesību pārkāpumu turpināšanu [..]". Interesenti, ka Piemērošanas direktīvas latviešu valodas oficiālajā tulkojumā angļu valodas jēdziens "imminent" tulkots kā "iespējams", identiski tulkots arī vārds "alleged". Tādējādi vārda "iespējams" attiecināšana uz diviem dažādiem jēdzieniem vienā direktīvas pantā radījusi augsni nepareizai tiesību piemērošanai. No minētā var secināt, ka CPL 250.¹⁰ panta pirmajā daļā lietotais jēdziens "varētu tikt pārkāptas" attiecas uz draudošu pārkāpumu, tādu, kas visticamāk notiks, ja netiks

piemērota pagaidu aizsardzība. Savukārt "tiesības tiek pārkāptas" acīmredzami attiecas uz gadījumiem, kur tiesa līdz zināmai pakāpei pārliecinājusies par notikušu pārkāpumu, kas tiek turpināts.

6. Četri soļi PAL piemērošanā

24. CPL 250.¹⁰ panta pirmās daļas saturs tiesību tālākveidošanas ceļā ir konkretizēts Augstākās tiesas praksē. Atsaucoties uz Lielbritānijas tiesu praksē atvasināto un tiesību doktrīnā⁴³ atzīto četru soļu testu, Augstākā tiesa piekrita: lai noteiktu PAL piemērošanas un saglabāšanas pamatu, ir jāizvērtē četri priekšnoteikumi:

1) vai pastāv pietiekams pamats uzskatīt, ka prasītājam pieder intelektuālā īpašuma tiesība;

2) vai pastāv pietiekams pamats uzskatīt, ka prasītājam piederošā intelektuālā īpašuma tiesība tiek pārkāpta vai tiks pārkāpta;

3) vai pastāv pietiekams pamats uzskatīt, ka ar minēto pārkāpumu prasītājam tiek nodarīts būtisks kaitējums gadījumā, ja PAL netiek piemērots;

4) vai pušu interešu līdzsvars ir par vai pret PAL noteikšanu.⁴⁴

Šie priekšnoteikumi ir kumulatīvi. Tikai pēc visu šo soļu secīgas analīzes ir iespējams piemērot PAL. Turpmākajās rindkopās analizēts šo priekšnoteikumu saturs.

Pirmais un otrais solis - prasības pirmšķietamā pamatotība

25. Pirmais un otrais priekšnoteikums pēc būtības kopā veido prasības pirmšķietamo pamatotību. To apstiprināja Augstākā tiesa konkrētajā lietā, skatot blakus sūdzību saistībā ar zāļu patenta strīdu.⁴⁵ Augstākā tiesa, atzīstot blakus sūdzību par pamatotu, uzsvēra, ka prasītājam piederoša patenta formāla spēkā esamība pati par sevi nevar būt vienīgais iemesls PAL noteikšanai. Neapsverot pārējos blakus sūdzības motīvus, tā nosūtīja lietu atpakaļ Rīgas apgabaltiesai. Ar Rīgas apgabaltiesas lēmumu PAL tika saglabāti.⁴⁶ Atbildētājs atkal vērsās Augstākajā tiesā, kura šoreiz procesuālās ekonomijas ietvaros nolēma jautājumu skatīt pēc būtības.⁴⁷ Jāpiezīmē, ka konkrētajā lietā bija gan prasība par patenta tiesību pārkāpumu, gan arī pretprasība par patenta atzīšanu par spēkā neesošu. Augstākā tiesa, ņemot vērā šo apstākli, norādīja, ka pirmās instances tiesai bija pirmšķietami jāvērtē ne tikai prasība, bet arī pretprasība. Šajā lietā, Augstākās tiesas ieskatā, pretprasībai pirmšķietami bija labas iespējas tikt apmierinātai, tādēļ PAL tika atcelti. Kā iemesli šādam lēmumam bija divi apstākļi: Eiropas Patentu iestādes lēmums⁴⁸ par ekvivalentā Eiropas patenta atcelšanu, kā arī Rīgas apgabaltiesas spriedums (citā lietā) par tā paša patenta atzīšanu par spēkā neesošu.⁴⁹ Šajā gadījumā lietā nebija strīda, ka prasītājam piederēja patents un ka ar šo patentu aizsargāto izgudrojumu atbildētājs bija izmantojis savu zāļu ražošanā. Tā kā atbildētājs apšaubīja patenta patentspēju, tad šo apstākli Augstākā tiesa ņēma vērā, pretprasību atzīstot par pirmšķietami pamatotu, bet prasību par pirmšķietami nepamatotu.

Trešais solis - būtisks kaitējums

26. Trešajā solī jākonstatē "būtisks kaitējums", kas Augstākās tiesas praksē skaidrots kā tāds kaitējums, kas ir nenovēršams un nelabojams ļaunums.⁵⁰ No minētā izriet, ka kaitējums tiesību īpašniekam ir pieļaujams, bet ne līdz tādai pakāpei, kad tas kļūst par nenovēršamu un nelabojamu ļaunumu. Tiesību zinātnē ir skaidrots, ka šajā gadījumā jāapsver, vai kaitējuma monetārā atlīdzība nav adekvāts tiesiskās aizsardzības līdzeklis.⁵¹ Citiem vārdiem sakot, jāpārbauda, vai atbildētājs ir potenciāli spējīgs segt iespējamus

tiesību īpašnieka zaudējumus (tirgus daļas, ieņēmumu, peļņas samazināšanās rezultātā). Piemēram, ja atbildētājs būs jauns mazs uzņēmums, zaudējumu piedziņa no šāda uzņēmuma būs mazāk cerīga nekā gadījumā, ja atbildētājs ir globāla mēroga ilgi pastāvošs uzņēmums.

Ceturtais solis - interešu līdzsvars

27. Ja tiek konstatēts būtiska kaitējuma trūkums, tiesai jāsver pušu intereses, ņemot vērā dažādus faktoros. Atkarībā no konkrēto apstākļu specifikas šādi faktori var būt vairāki. Viens no tiem var būt patērētāju intereses. Piemēram, lietā, kur ir pamatotas aizdomas par atbildētāja preču drošību, būtu nepieņemami atļaut turpināt to izplatīšanu, tādējādi apdraudot patērētāju veselību. Šāds apstāklis kalpotu par labu PAL noteikšanai. Taču var būt situācijas, kad patērētāju interesēs ir nepieļaut PAL noteikšanu, lai tirgū būtu pieejams plašāks lētāku preču piedāvājums, piemēram, medikamenti.

28. Cits analizējams apstāklis var būt PAL ietekme uz pušu biznesu. Kā norāda Z. Pētersone, ja "atbildētājs vēl nav uzsācis ražošanu, bet prasītājs jau darbojas tirgū, tad parasti balanss būs par labu prasītājam".⁵² Lai arī sākotnēji varētu šķist, ka šāds princips nebūtu universāli piemērojams tā negatīvās ietekmes uz konkurenci dēļ, jāatgādina, ka pirmajos divos soļos tiesa jau būtu konstatējusi prasītāja tiesības liegt šādu ražošanu. Taču situācijā, kad prasītājs ir nostiprinājis savas tirgus pozīcijas un atbildētāja konkurence tam nerada nopietnus draudus, pušu interešu līdzsvars var būt pret PAL noteikšanu.⁵³

29. Minētais solis būtu jāskata arī saistībā ar zaudējumu aprēķināšanas iespējām. Šo faktoru ņem vērā Lielbritānijas tiesas, vērtējot, vai pastāv prasītāja zaudējumu aprēķināšanas problēmas, ja pamata prasība tiek apmierināta, un vai pastāv atbildētāja zaudējumu aprēķināšanas problēmas, ja PAL ir ticis nepareizi piemērots.⁵⁴ Nenoliedzami, zaudējumu aprēķināšanas grūtības pastāv abos gadījumos, iesaistot krietnu devu ieņēmumu.⁵⁵ Piemēram, prasītājs savus eventuālos zaudējumus PAL nenoteikšanas gadījumā varētu balstīt uz faktiskajiem tirgus rādītājiem. Tomēr tos varētu iespaidot arī paša produkta un ar to saistītā intelektuālā īpašuma vērtības krišanās, kas ne vienmēr būs atbildētāja klātbūtnes tirgū dēļ. Saskaņoties ar šādām grūtībām, pusēm ir iespējas par atskaites punktu izmantot licences maksu. Kā noteikts likuma "Par preču zīmēm un ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm" 28.¹ panta trešajā daļā, "ja faktisko zaudējumu atlīdzības apmēru nevar noteikt [...], zaudējumu atlīdzības apmērs ir atbilstošs tai summai, kuru varētu saņemt preču zīmes īpašnieks par preču zīmes izmantošanas tiesību nodošanu licenciātam". Lai arī šāds risinājums atvieglotu zaudējumu piedziņu prasītājam (preču zīmes īpašniekam), maz ticams, ka tas būtu parocīgs risinājums atbildētājam. Atbildētājs tādā situācijā, ļoti iespējams, saskartos ar praktiskām grūtībām, nosakot strīdus preču zīmes vērtību. Šādos gadījumos interešu līdzsvaram, visticamāk, būtu jānosveras par labu atbildētājam.

30. Arī konkurences apstākļi bijuši par pamatu PAL nepiemērošanai, kā redzams kādā patentu strīdā saistībā ar kontracepcijas medikamenta tirdzniecību. Tiesa norādīja, ka "ņemams vērā, ka puses ir tirgū konkurējošas kompānijas, kādēļ pieteicējas interesēs ir novērst konkurējoša produkta ienākšanu Latvijas tirgū. Šāds iemesls nevar būt pamats pagaidu aizsardzības līdzekļu piemērošanai".⁵⁶ Nav īsti skaidrs, kādēļ tiesa ņēmusi šo apstākli vērā, jo vispirms tā atzinusi, ka pirmšķietami prasība nav pamatota (pārkāpums nav noticis). Tādējādi nebūtu jēgas vērtēt citus apstākļus.

7. Nepārvaramā pirmšķietamība

31. Visiem četriem minētajiem soļiem būtu jāatspoguļojas nolēmuma motivācijā, ja PAL tiek piemērots. Protams, tiesai nav pienākuma izvērtēt visus soļus, ja, piemēram, jau pirmajā solī tā konstatē, ka prasītājam pirmšķietami nepieder intelektuālā īpašuma

tiesības. Šādu lietu nav retums, kur lietas apstākļu sarežģītība liedz izvērtēt pieteikumu par PAL noteikšanu.

32. Piemēram, noraidīts pieteikums par plaši pazīstamas preču zīmes ("Cido Grupa dzeramais ūdens") aizsardzību, kur tēzes veidā tiesa paudusi: "Pilnu aizsardzību baudošu preču zīmju piederības fakts prasītājam sakarā ar preču zīmju plašu pazīstamību pirmšķietami ir konstatējams ar daudz mazāku pārliecības pakāpi nekā sakarā ar preču zīmes reģistrāciju. Tas prasa daudz vairāk pierādījumu [...], šāda pierādījumu vērtēšana [...] neietilpst pirmšķietamības koncepcijā."⁵⁷

33. Vēl striktāk Augstākā tiesa norādījusi strīdā par preču zīmi "draugiem.lv": "Šajā procesa stadijā nevar spriest par prasītājas tiesību aizskārumu un prasības pirmšķietamo pamatotību, par likum[ā] [...] minēto priekšnoteikumu pastāvēšanu neregistrētas preču zīmes lietotāja tiesību aizsardzībai var spriest, tikai izskatot lietu pēc būtības. Tāpat nevar spriest arī par [...] strīdus preču zīmes reģistrāciju ar negodprātīgu nolūku [...]"⁵⁸

34. Pirmšķietamības sliekšnis nav ticis pārvarēts kādā strīdā par mākslas parketa autortiesību (dizaina) un preču zīmju pārkāpumu, kur tiesa atzina: "Jautājums par autortiesību pārkāpuma faktu šajā lietas izskatīšanas stadijā [lemjot par PAL] nav izlemjams, jo gan prasītājs, gan atbildētājs ir pieteicis pretenziju uz autorību. Pie tam prasītājs nav iesniedzis tādus pierādījumus, kas nepārprotami pierādītu, ka dizaina paraugi ir [...] radošās darbības rezultāts."⁵⁹ Neskatoties uz prasītāja iebildumiem, ka lietā ir pierādījumi par dizaineres mantisko tiesību nodošanu un par agrākām tiesībām uz attiecīgajiem darbiem, Augstākā tiesa pievienojās pirmās instances tiesas lēmuma motivācijai, un norādīja, ka "[minētie argumenti] nevar kalpot par pamatu pārsūdzētā lēmuma atcelšanai".⁶⁰

35. Lemjot par patenta pārkāpumu, kādā citā lietā Augstākā tiesa norādījusi: "Lietā ir strīds par to, vai medikamenta "Midiana" sastāvā esošais drospirenons ir ar patentu aizsargātā formā. [...] prasības pieteikumam pievienotie materiāli šādu uzskatu viennozīmīgi neaplicina. [...] šajā procesa stadijā nevar ar pietiekami lielu ticamību spriest par prasītājas tiesību aizskārumu un prasības pirmšķietamo pamatotību."⁶¹

36. Iepriekš minētie nolēmumi liek uzdot jautājumu: kādi ir pirmšķietamības kritēriji PAL piemērošanas lietās? Augstākā tiesa savā praksē definējusi: "[...] pirmšķietamu pamatotību [izvērtē] no šajā procesa stadijā saprātīgi iespējamiem pierādījumiem. Vērtēšana jāveic, apsverot prasības būtību (saturu), nevis vienīgi formālo pusi (prasības pieteikuma rekvizītus), taču šajā procesa stadijā tiesas funkcijas nav skatīt lietu pēc būtības un izlemt ar prasības būtību saistītus sarežģītus tiesību vai faktu jautājumus."⁶²

37. Minētais jēdziens skaidrots arī Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta praksē: "Jēdziens "pirmšķietami" (*prima facie*) nozīmē, ka tiesai pieteikuma pamatotība jāvērtē pēc tiem materiāliem, kurus tā ir ieguvusi līdz jautājuma par pagaidu aizsardzības līdzekļa piemērošanu izlemšanai. Praktiski tas nozīmē, ka, izlemjot jautājumu par pagaidu aizsardzību, ierobežotā apjomā, salīdzinot ar lietas izskatīšanu pēc būtības, tiek piemērots objektīvās izmeklēšanas princips, kā arī atsevišķos izņēmuma gadījumos, iespējams, var izveidoties situācija, ka tiesa ierobežotajā laikā, kurā tai jāizlemj jautājums par pagaidu noregulējumu, vēl nevar visā pilnībā izdarīt juridiskos apsvērumus, ja tie ir sevišķi sarežģīti un prasa īpaši padziļinātu izpēti. Tādējādi pirmšķietamā vērtējuma robežas faktiski nosaka jautājuma izlemšanas steidzamība, ko prasa pagaidu aizsardzības efektivitāte. Taču tas neliedz tiesai nepieciešamības gadījumā iespēju robežās pat ievākt jaunus pierādījumus."⁶³

38. Nenoliedzami, lemjot par PAL civilprocesā, tiesai nav jāvadās no objektīvās izmeklēšanas principa administratīvā procesa izpratnē un pašai nav jāvērtē pierādījumi. Taču minētais Senāta skaidrojums, ciktāl tas neattiecas uz tiesas pienākumu pašai ievākt

pierādījumus, būtu attiecināms arī uz civilprocesu. Pirmkārt, tiesa civilprocesā nav pasīvs vērotājs, bet tai ir aktīva loma, pieprasot pusēm iesniegt pierādījumus, izskaidrot apstākļus, it sevišķi lietās, kur ir runa arī par citām interesēm.⁶⁴ Otrkārt, jāņem vērā, ka, saņemot pieteikumu par PAL piemērošanu, tiesai jālemj bez pušu uzklaušanās, turklāt atsevišķos gadījumos steidzamā kārtā. Šādā situācijā tiesai jāizsver abu pušu intereses, pamatojoties uz tās rīcībā esošiem pierādījumiem. Treškārt, neskatoties uz atšķirīgiem tiesību institūtu mērķiem,⁶⁵ abos gadījumos tiesai jāievēro efektivitātes princips, respektīvi - ierobežotā termiņā jāizlemj par prasītāja (pieteicēja) pagaidu aizsardzību. Tādējādi, aplūkojot gan [Augstākās tiesas] Civillietu tiesu palātas, gan Senāta Administratīvo lietu departamenta pirmšķietamības jēdziena skaidrojumus, redzamas šādas kopīgas pazīmes: lēmums jāpieņem, pamatojoties uz (a) saprātīgi pieejamiem pierādījumiem, (b) izvērtējot pieteikuma saturu, (c) neiedziļinoties sarežģītās tiesībās vai faktos.

2. **39.** Ņemot vērā minētās pirmšķietamības jēdziena pazīmes, būtu jāanalizē, vai iepriekš citētajos tiesu nolēmumos pirmšķietamības koncepcija piemērota pamatoti. Vienlaikus jāatzīst, ka pilnvērtīgu analīzi nav iespējams veikt, tikai apskatot pašus nolēmumus, neredzot konkrētos lietas materiālus. Līdz ar to arī šeit izdarītajiem secinājumiem var būt tikai pirmšķietams raksturs.

40. Var piekrist atziņai, ka tiesai varētu būt grūti noskaidrot, vai medikamenta ķīmiskais sastāvs ir aizsargājams ar patentu, ja tas skaidri neizriet no lietas materiāliem. Šāda nostāja atbilst priekšnoteikumam, ka, apsverot prasības pirmšķietamo pamatotību, tiesai nav jāiedziļinās sarežģītos faktos.

41. Var piekrist arī tiesas secinājumam, ka reģistrētas preču zīmes piederību var konstatēt vieglāk nekā konstatēt faktu, ka neregistrētai preču zīmei ir plaša atpazīstamība.⁶⁶ Taču nevar piekrist izteiktajai tēzei, ka par neregistrētas preču zīmes lietotāja tiesību aizsardzību var spriest, tikai izskatot lietu pēc būtības. Šāda atziņa neatbilst pirmšķietamības jēdziena priekšnoteikumiem, saskaņā ar kuriem jāizvērtē prasības saturs, pamatojoties uz iesniegtajiem pierādījumiem. Nav arī pamata atzīt, ka šajā stadijā nevar spriest par preču zīmes reģistrāciju ar negodprātīgu nolūku. Lietā, protams, var nebūt pietiekami pierādījumi, lai par to spriestu. Taču atteikties apsvērt minēto jautājumu tikai uz tā pamata, ka jautājums jānoskaidro, skatot lietu pēc būtības, ir neloģiski. Prasītājam ir visas tiesības prasīt arī neregistrētas preču zīmes aizsardzību un sagaidīt, ka tiesības uz taisnīgu tiesu PAL izskatīšanas posmā netiks liegtas.

42. Strīdīga ir arī tiesas atziņa attiecībā uz mākslas parketa autortiesību (dizaina) aizsardzību. Prasība iesniegt pierādījumus, kas nepārprotami pierādītu, ka dizaina darbi ir radošās darbības rezultāts, neatbilst autortiesību prezumcijas jēdzienam.⁶⁷ No nolēmuma⁶⁸ izriet, ka prasītājs iesniedzis dizainera apliecinājumu par mantisko tiesību uz darbiem nodošanu prasītājam. Tāpēc nav saprotams, kādēļ tiesai bija nepieciešams kaut kas vēl "nepārprotamāks", lai spriestu par darba atbilstību jaunrades kritērijam. Ja tiesa sagaidīja, ka šajā procesa stadijā prasītājs iesniegs eksperta atzinumu par darba oriģinalitāti, tad šķiet, ka šāda prasība būtu nesamērīga.

43. Vienlaikus ir sastopami nolēmumi, kur pirmšķietamības sliekšnis ir ticis pārvarēts un tiesa pēc savas iniciatīvas apsvērusi visus četrus PAL piemērošanas pamata priekšnoteikumus. Ar Rīgas apgabaltiesas lēmumu apmierināts "Makita Corporation" meitas sabiedrības pieteikums, aizliedzot atbildētājam pārreģistrēt domēna vārdu *makita.lv*.⁶⁹ Tiesa atzina, ka preču zīmes "Makita" piederība tika pierādīta ar izdrukā no preču zīmju reģistra (1. solis). Pārķepuma fakts izrietēja no apstākļa, ka atbildētājs domēna vārdu bija piedāvājis pārdošanai. Tiesa arī piekrita prasītāja apgalvojumam, ka tas domēna vārdu nav nodevis atbildētājam: "[..] negatīvu faktu nav jāpierāda, ir pietiekami ar prasītāja norādīto, ka domēna vārds nav pārdots atbildētājam." Saskaņā ar tiesas nolēmumu "minētais pirmšķietami apstiprina, ka [atbildētājs] pārķēpj prasītāja

izņēmuma tiesības [..]" (2. solis). Tiesa netieši arī norādīja, ka trešā un ceturtnā soļa kritēriji tiek izpildīti. Tiesa norādīja, ka, nenosakot aizliegumu, atbildētājs domēna vārdu var pārreģistrēt, un tādējādi prasības apmierināšanas gadījumā spriedumu par domēna vārda nodošanu prasītājam nebūtu iespējams izpildīt, "tādējādi nodarot būtisku kaitējumu prasītāja interesēm" (3. solis). Tiesa atzina, ka arī pušu līdzsvars tiks ievērots tādā veidā, ka šāds aizliegums neatņem atbildētājam tiesības izmantot mājaslapu ar strīdus domēnu (4. solis).

44. Rezumējot iepriekš minēto, pirmšķietamības jēdziens ir saturiski plašāks par burtisku *prima facie* tulkojumu no latīņu valodas - no pirmā acu uzmetiena. Šķiet, visi ir vienisprātis, ka tiesai šajā stadijā jāapsver prasības saturs, pamatojoties uz pieejamajiem pierādījumiem. Problēmas parasti rodas ar lietām, kuras raksturo sarežģīti fakti, piemēram, medikamentu ķīmiskais sastāvs, vai īpašas tiesības - tādās kā aizsargājamo darbu atbilstība jaunrades kritērijiem. Šajā gadījumā gan domas var dalīties, cik sarežģītiem ir jābūt faktiem vai tiesību jautājumiem, lai tie nebūtu jāapsver PAL noteikšanas stadijā. Lai arī šis jautājums ir tiesas interpretācijas ziņā, efektivitātes princips tomēr paredz tiesai pielikt saprātīgas pūles apstākļu izvērtēšanā, lai cik arī sarežģīti tie šķistu.

8. Kopsavilkums

45. Ar intelektuālā īpašuma tiesībām saistītu strīdu skaits ir salīdzinoši neliels, bet stabils.⁷⁰ Metodoloģijas dēļ nav nosakāma precīza statistika saistībā ar PAL piemērošanu.⁷¹ Tomēr, spriežot pēc blakus sūdzību skaita Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātā,⁷² var secināt, ka lietu skaitam saistībā ar PAL piemērošanu ir tendence pieaugt. Šādos apstākļos ir būtiski, ka 2007. gadā spēkā stājušās normas par PAL piemērošanu intelektuālā īpašuma tiesībās tiek piemērotas konsekventi un saskaņā ar normu mērķi.

46. Atšķirībā no Latvijas tiesībās zināmā prasības nodrošinājuma institūta PAL tiesību institūtam ir pārnacionāls raksturs. Tas izriet no Piemērošanas direktīvas, kura savukārt apvieno dalībvalstu labāko pieredzi. Piemērošanas direktīvā noteiktie līdzekļi, kuri ieviesti Latvijas tiesībās, interpretējami direktīvā noteikto principu kontekstā - efektivitāte, atturēšana un samērīgums. Pagaidām tiesu nolēmumos šo principu piemērošana sastopama reti, neskatoties uz PAL piemērošanas pamata lakonisko formulējumu CPL 250. pantā: "Ja ir pamats uzskatīt, ka intelektuālā īpašuma tiesību subjekta tiesības tiek pārkāptas vai varētu tikt pārkāptas [..]". Minētā norma līdz pat 2012. gadam Latvijas tiesu praksē interpretēta sašaurināti, piemērojot tikai prasības pamata pirmšķietamības kritērijus. Turklāt jēdziens "varētu tikt pārkāptas" nereti interpretēts kā teorētiski iespējams notikums. Tas nav pamatoti, jo šis jēdziens jāattiecinā uz draudošu pārkāpumu, tādu, kas visticamāk notiktu, ja netiktu piemērota pagaidu aizsardzība.

47. 2012. gadā Augstākās tiesas praksē tiesību tālākveidošanas ceļā paplašināta PAL piemērošanas pamata interpretācija un ieviests tā sauktais četrsoļu tests. Saskaņā ar pirmo soli jākonstatē intelektuālā īpašuma piederība prasītājam, saskaņā ar otro - atbildētāja pārkāpums (arī draudošais). Abi šie soļi kopā veido prasības pirmšķietamo pamatotību. Trešajā solī apsverams, vai PAL nepiemērošanas gadījumā prasītājam tiktu nodarīts būtisks kaitējums. Savukārt ceturtnajā solī izsveramas pušu intereses. Minētie soļi ir kumulatīvi. Tādējādi, nekonstatējot prasības pirmšķietamu pamatotību, nav nepieciešams vērtēt pārējos jautājumus. Praksē tieši prasības pirmšķietamas pamatotības posms ir sagādājis prasītājiem lielas grūtības, jo tiesām šajā stadijā nav pienākuma apsvērt sarežģītus faktus vai tiesību jautājumus. Tomēr tas neatbrīvo tiesas no pienākuma izvērtēt prasības saturu, pamatojoties uz lietā pieejamajiem pierādījumiem un pieliekot saprātīgas pūles to izvērtēšanā. Tas izriet no efektivitātes principa, kurš nosaka, ka tiesībām jābūt efektīvām (realizējamām), nevis iluzorām.

48. Šāda testa ieviešana, neapšaubāmi, nostiprina tiesisko noteiktību un veicina

Piemērošanas direktīvā noteikto tiesību principu īstenošanu. Diskutabls var būt jautājums, vai minētais tests būtu nostiprināms arī likuma normās. Autors uzskata, ka šāds tiesību pozitīvisms nebūtu nepieciešams. PAL piemērošanas pamata interpretēšanā tiesa vadījies no tiesību doktrīnā izteiktajām atziņām, kuras lielā mērā ietekmējuši vispārējie tiesību principi. Izpratne kā par vieniem, tā par otriem atrodas nemitīgā attīstībā, ko nav nepieciešams (vai vēlams) fiksēt likumā.■

---

¹ 2012. gada jūlijā starp abām kompānijām kopumā bija uzsāktas 50 tiesvedību lietas ASV, Eiropā, Āzijā un Austrālijā. Sīkāk par "Apple" un "Samsung" tiesvedību: Parish, Joseph; The Verge editors "Apple vs. Samsung: the complete lawsuit timeline", pieejams: <http://www.theverge.com/apple/2011/11/2/2533472/apple-vs-samsung> [skatīts 11.02.2013.].

² CPL 30.2 nodaļa (Lietas par intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumiem un aizsardzību) ieviesta ar 14.12.2006. likuma grozījumiem, kas stājās spēkā 01.03.2007. Šo CPL grozījumu pieņemšanas gaita kritizēta akadēmiskajās aprindās, piemēram, skat.: Krūmiņš M. Prasības nodrošināšanas institūts intelektuālā īpašuma kontekstā. Likums un Tiesības, 2006, Nr. 9, 272. lpp.

³ Piem., 2011. gadā Rīgas apgabaltiesā saņemtas trīs jaunas lietas intelektuālā īpašuma strīdos (visas preču zīmēm), izskatītas (ar spriedumu/lēmumu) divas, bet neizskatīto lietu skaits pārskata perioda beigās ir 41. Statistika apkopota: https://tis.ta.gov.lv/tisreal?Form=TIS_STAT_O&SessionId=0CEB214FB76C9636E99AE552C5A168D9.

⁴ 2004. gada 29. aprīlī Eiropas Savienības Parlamenta un Padomes Direktīva 2004/48/EK par intelektuālā īpašuma tiesību piemērošanu. Oficiālais Vēstnesis L 157, 30/04/2004, 0045-0086. lpp.

⁵ Šo direktīvā lietoto tulkojumu (angļu v. "interlocutory injunction", franču v. "une ordonnance de référé") kritizējusi Z. Pētersone, kura aicina lietot terminu "pagaidu pienākumrīkojums", skat.: Pētersone Z. Civiltiesiskās aizsardzības līdzekļi, kas tiesā piemērojami intelektuālā īpašuma tiesību lietās. Promocijas darbs, Latvijas Universitāte, Rīga, 2010, 111. lpp., pieejams: <http://www.lu.lv/studentiem/studijas/limeni/doktorantura/darbi/aizstavetie/2011/>. Autors tomēr izmantos CPL lietoto terminoloģiju.

⁶ CPL 250.10 (3) Pagaidu aizsardzības līdzekļi ir:

- 1) tādas kustamas mantas apķīlāšana, ar kuru iespējams, tiek pārkāptas intelektuālā īpašuma tiesības;
- 2) pienākums atsaukt preces, ar kurām, iespējams, tiek pārkāptas intelektuālā īpašuma tiesības;
- 3) aizliegums veikt noteiktas darbības gan atbildētājam, gan personām, kuru sniegtie pakalpojumi tiek izmantoti, lai pārkāptu intelektuālā īpašuma tiesības, vai personām, kuras padara iespējamu šāda pārkāpuma izdarīšanu.

⁷ Eiropas Savienības Pamattiesību harta, 2007/C 303/01, 17. p.(2). Latvijā intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzībai arī ir pamattiesību raksturs, kas izriet no Satversmes 113. panta.

⁸ Turpat, 2. apsvērumš.

⁹ Turpat, 3. apsvērumš.

¹⁰ Turpat, 10. apsvērumš.

¹¹ Ir autori, kuri uzskata, ka patentu tiesības un autortiesības (līdzšinējā formā) ir pat kavējošs faktors jauninājumiem un jaunradei. Skat.: Boldrin M., Levin D.K. *Against Intellectual Monopoly*, Cambridge UP, 2008. Skat. arī par pārmērīgu tiesību aizsardzību, kā ietekmē var mazināties inovācijas: Christopher Heath. *Wrongful patent enforcement: threats and post-infringement invalidity in comparative perspective*, IIC C 2008, 39 (3), 307-322.

¹² Marakešas līguma par Pasaules Tirdzniecības organizācijas izveidošanu, Pielikums 1 C, Līgums par ar tirdzniecību saistītajām intelektuālā īpašuma tiesībām, 50. p., pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=51135>.

¹³ Pagaidu aizsardzības pasākumiem, kuru mērķis ir novērst intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumu TRIPS Līguma 50. panta izpratnē, jāatbilst šādiem kritērijiem: atbildētājam jātiekl uzklaušītam; līdzekliim jābūt definētam kā PAL nacionālajās tiesībās un tā noteikšanas pamatam jābūt steidzamībai; lēmumam par PAL jābūt rakstveidā motivētam, pēc kura jāseko nolēmumam pēc būtības; lēmumam jābūt pārsūdzamam; līdzekliim jābūt ar pagaidu raksturu. Skat.: lieta C-53/96, Hermès International v FHT Marketing Choice BV, (1998) ECR I-03603, pieejama: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61996J0053:EN:HTML>.

¹⁴ Piem., CPL 137.(2) nosaka, ka "prasības nodrošināšana pieļaujama tikai mantiska rakstura prasībās", savukārt intelektuālā īpašuma gadījumā prasība var būt arī par personisko tiesību aizsardzību. Skat.: Krūmiņš M. *Prasības nodrošināšanas institūts intelektuālā īpašuma kontekstā*. Likums un Tiesības, 2006, Nr. 9, 271. lpp.

¹⁵ Pētersone Z. *Civiltiesiskās aizsardzības līdzekļi, kas tiesā piemērojami intelektuālā īpašuma tiesību lietās*. Promocijas darbs, Latvijas Universitāte, Rīga, 2010, 118. lpp., pieejams: <http://www.lu.lv/studentiem/studijas/limeni/doktorantura/darbi/aizstavetie/2011/>.

¹⁶ *Protecting Intellectual Property in the EU*.mp4, Sir Robin Jacob (Proffesor Unversity College London), pieejams: <http://www.youtube.com/watch?v=R9rtWZzBt6U>.

¹⁷ Piemēram, saskaņā ar Francijas Intelektuālā īpašuma likuma L.615-3. pantu PAL piemērošana Francijā patentu aizsardzības lietās bija iespējama, tikai iesniedzot prasību pēc būtības. Stéphane Agasse, *New Rules for French Patents, Life Sciences Intellectual Property Review* 2010, pieejams: <http://germainmaureau.com/sites/default/files/publications/1004-New-Rules-for-French-patents.pdf> . Par PAL piemērošanu Itālijā skat.: Enrico Bonadio, *Remedies and sanctions for the infringement of intellectual property rights under EC law*, E.I.P.R. 2008, 30(8), 320-327.

¹⁸ Piemēram, attiecībā uz starpnieku atbildību, skat.: Commission Staff Working Document Analysis of the application of Directive 2004/48/EC of the European Parliament and the Council of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights in the Member States Brussels, 22.12.2010, SEC(2010) 1589 final, 2.1.

¹⁹ Citur tulkots arī kā "preventīvi".

²⁰ Skat. Piemērošanas direktīvas 3. pantu.

²¹ Skat., piem.: Lieta C-312/93 Peterbroeck [1995] ECR I-4599; Case C-378/10 VALE [2012] ECR I - 0000; Case C-275/06, Promusicae v Telefónica de España SAU [2008] ECR I-00271.

²² Case C-249/11, Hristo Byankov v Glaven sekretar na Ministerstvo na vatrešnite raboti [2012] ECR I - 0000, 69. para.

²³ T. Tridimas, The General Principles of EU Law (OUP, 2006), 418.lpp.

²⁴ Ansgar Ohly, Three Principles of European IP Enforcement Law: Effectiveness, Proportionality, Dissuasiveness. Technology and Competition, Contributions in Honour of Hanns Ullrich, 257-274, Josef Drexler, ed., Larcier, 2009, pieejams: SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1523277>.

²⁵ CPL 5. p. (5).

²⁶ Skat., piemēram, Administratīvā procesa likuma 13. Pantu: "Labumam, ko sabiedrība iegūst ar ierobežojumiem, kas uzlikti adresātam, ir jābūt lielākam nekā viņa tiesību vai tiesisko interešu ierobežojumam. Būtiski privātpersonas tiesību vai tiesisko interešu ierobežojumi ir attaisnojami tikai ar nozīmīgu sabiedrības labumu."

²⁷ T. Tridimas (2006), 139. lpp.

²⁸ Skat.: Iljanova D. Tiesību normu un principu kolīzija. Grām.: Meļķis E. (Zin. red.) Juridiskās metodes pamati. 11 soļi tiesību normu piemērošanā. Rīga: Ratio iuris, 2003, 96.-109. lpp.

²⁹ Rīgas Apgabaltiesas 2011. gada 12. decembra lēmums civillietā Nr. C27168411, nav publicēts.

³⁰ Rīgas Apgabaltiesas 2012. gada 3. septembra lēmums civillietā Nr. 3-12/0018/11, nav publicēts.

³¹ Turpat.

³² No CPL 34. panta pirmās daļas 41) izriet, ka ar intelektuālā īpašuma tiesībām CPL tekstā saprot autortiesības un blakustiesības, datubāzu aizsardzību (sui generis), preču zīmes un ģeogrāfiskās izcelsmes norādes, patentu, dizainparaugu, augu šķirnes, pusvadītāju izstrādājumu topogrāfiju.

³³ Statement by the Commission concerning Article 2 of Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council on the enforcement of intellectual property rights, (2005/295/EC), OJ L 94/37.

³⁴ Saskaņā ar Eiropas Komisijas viedokli Piemērošanas direktīva attiecas vismaz uz šādām tiesībām: autortiesības, blakus tiesības, sui generis datubāzes, pusvadītāji, preču zīmes, dizainparaugi, patenti, ģeogrāfiskās izcelsmes norādes, lietderīgie modeļi, augu šķirņu tiesības, tirdzniecības nosaukumi.

³⁵ Komerccioslēmums uzskatāms par Latvijas tiesībās pazīstamu jēdzienu. To aizsargā saskaņā ar Konkurences likuma noteikumiem par negodīgas konkurences aizliegumu (18. p. (3) 4)). Negodīgas konkurences aizliegums kā intelektuālā īpašuma tiesība izriet no

Parīzes konvencijas par rūpnieciskā īpašuma aizsardzību 1. p. un TRIPS līguma 2. p.

³⁶ Analysis of the application of Directive 2004/48/EC, citēts atsaucē Nr. 18, 2.1.

³⁷ Likums "Par preču zīmēm un ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm", 28. p.(2).

³⁸ Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012. gada 6. novembra lēmums civillietā Nr. C04339012, nav publicēts.

³⁹ Rīgas apgabaltiesas 2011. gada 5. augusta lēmums lietā 3-12/0018/2, nav publicēts.

⁴⁰ Rīgas apgabaltiesas 2012. gada 7. februāra lēmums lietā 3-12/0018/11, nav publicēts.

⁴¹ Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2010. gada 29. decembra spriedums civillietā Nr. C04340607, nav publicēts.

⁴² Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012. gada 29. augusta lēmums lietā Nr. C04222212, nav publicēts.

⁴³ Pētersone Z. Civiltiesiskās aizsardzības līdzekļi, kas tiesā piemērojami intelektuālā īpašuma tiesību lietās. Promocijas darbs, Latvijas Universitāte, Rīga, 2010, 140. lpp., pieejams:
<http://www.lu.lv/studentiem/studijas/limeni/doktorantura/darbi/aizstavetie/2011/>.

⁴⁴ Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012. gada 21. jūnija lēmums lietā Nr. C01148412, nav publicēts.

⁴⁵ Minētajā lietā Vācijas sabiedrība "ratiopharm" lūdza atcelt PAL, kas tika noteikti pēc Īrijas sabiedrības "Pfizer Ireland Pharmaceuticals" pieteikuma saistībā ar it kā notikušo zāļu "Viagra" patenta pārkāpumu. Šī raksta autors piedalījās "ratiopharm" blakus sūdzības sagatavošanā. Skat. arī Rīgas apgabaltiesas 2012. gada 7. februāra lēmumu lietā 3-12/0018/11, nav publicēts.

⁴⁶ Rīgas apgabaltiesas 2012. gada 3. septembra lēmums lietā Nr. 3-12/0018/11.

⁴⁷ Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012. gada 6. novembra lēmums lietā Nr. C01148412, nav publicēts.

⁴⁸ Eiropas Patentu iestādes Apelācijas padomes (Boards of Appeal of the European Patent Office) 2005. gada 3. februāra lēmums lietā T 1212/01, pieejams:
<http://www.epo.org/law-practice/case-law-appeals/recent/t011212eu1.html>.

⁴⁹ Rīgas apgabaltiesas 2011. gada 28. jūnija spriedums civillietā Nr. C04326608 (nav stājies spēkā, jo pārsūdzēts), nav publicēts.

⁵⁰ Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012. gada 21. jūnija lēmums lietā Nr. C01148412, nav publicēts.

⁵¹ Pētersone Z. Civiltiesiskās aizsardzības līdzekļi, kas tiesā piemērojami intelektuālā īpašuma tiesību lietās. Promocijas darbs, Latvijas Universitāte, Rīga, 2010, 141. lpp., pieejams:
<http://www.lu.lv/studentiem/studijas/limeni/doktorantura/darbi/aizstavetie/2011/>.

⁵² Turpat, 122. lpp.

⁵³ Turpat, 122. lpp.

⁵⁴ Whitehead B., Jackson S., Kempner R. UK: Interim injunction, July/August 2006, 63. lpp., pieejams: www.managingip.com, apskatīts 01.02.2012.

⁵⁵ Sīkāk par zaudējumiem intelektuālā īpašuma tiesībās skat.: Papēde M. Zaudējumu jēdziens intelektuālā īpašuma tiesībās. Jurista Vārds, 15.30.2012., Nr. 46 (693).

⁵⁶ Rīgas apgabaltiesas 2010. gada 25. oktobra lēmums civillietā Nr. C04474710, nav publicēts.

⁵⁷ Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012. gada 29. augusta lēmums lietā Nr. C04222212, nav publicēts.

⁵⁸ Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2011. gada 31. janvāra lēmums lietā Nr. C04474610, nav publicēts.

⁵⁹ Rīgas apgabaltiesas 2012. gada 21. marta lēmums civillietā Nr. C04211412, nav publicēts.

⁶⁰ Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012. gada 9. augusta lēmums lietā Nr. C04211412, nav publicēts.

⁶¹ Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2011. gada 31. janvāra lēmums lietā Nr. C04474610, nav publicēts.

⁶² Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012. gada 29. augusta lēmums lietā Nr. C04222212, nav publicēts.

⁶³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas tiesu prakses vispārinājums "Pagaidu tiesas aizsardzības līdzekļu piemērošana administratīvajā procesā tiesā". 2008. Pieejams: www.at.gov.lv.

⁶⁴ Skat. Eiropas Padomes Ministru komitejas 1984. gada 28. februāra rekomendāciju Nr. R(84)5 par civilprocesa principiem tiesas spriešanas uzlabošanai (3. princips), pieejama: <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=603496&SecMode=1&DocId=682030&Usage=2>.

⁶⁵ Kā iepriekš minēts, PAL civilprocesā piemēro, ja tiesības ir pārkāptas vai draud to pārkāpums. Savukārt pagaidu noregulējumu administratīvajā procesā piemēro, ja ir pamats uzskatīt, ka pārsūdzētais administratīvais akts vai administratīvā akta neizdošanas sekas varētu radīt būtisku kaitējumu vai zaudējumus, kuru novēršana vai atlīdzināšana būtu ievērojami apgrūtināta vai prasītu nesamērīgus resursus. Skat. Administratīvā procesa likuma 195. pantu.

⁶⁶ Saskaņā ar likuma "Par preču zīmēm un ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm" 8. panta trešo daļu, "nosakot, vai preču zīme ir plaši pazīstama, ņem vērā šīs preču zīmes pazīstamību attiecīgajā patērētāju lokā, arī tādu pazīstamību Latvijā, kas radusies reklāmas pasākumu rezultātā vai citu tās popularitāti veicinošu apstākļu dēļ".

⁶⁷ Autortiesību likuma 8. panta pirmā daļa nosaka: "Persona, kuras vārds vai vispāratzīts pseidonīms ir norādīts uz publiskota vai publicēta darba vai reproducēta darba, uzskatāma par darba autoru, ja nav pierādīts pretējais." Tādu pašu prezumpciju var

attiecināt arī uz darba oriģinalitāti jeb jaunradi. Citiem vārdiem, darba pastāvēšana ir pietiekams pierādījums oriģinalitātei, ja vien netiek pierādīts pretējais vai arī oriģinalitātes trūkumi ir acīmredzami.

⁶⁸ Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012. gada 9. augusta lēmums lietā Nr. C04211412, nav publicēts.

⁶⁹ Rīgas apgabaltiesas 2013. gada 14. janvāra lēmums civillietā C04135113, nav publicēts.

⁷⁰ Piemēram, Rīgas apgabaltiesā 2012. gadā kopskaitā tika saņemti 30 prasības pieteikumi saistībā ar rūpnieciskā īpašuma tiesībām, 2011. gadā - 22, 2010. gadā - 30, bet 2009. gadā - 29. Salīdzinājumam: 2012. gadā apgabaltiesās pirmajā instancē tika saņemti 357 prasības pieteikumi par zaudējumu un parāda piedziņu. Avots: Tiesu informatīvā sistēma www.tis.ta.gov.lv [skatīts 25.01.2013.].

⁷¹ Tiesu informatīvā sistēmā atsevišķi netiek izdalīti pieteikumi saistībā ar pagaidu aizsardzības līdzekļiem intelektuālā īpašuma lietās. Vēl vairāk - nav skaidri saprotams, vai šie pieteikumi tiek ieskaitīti kategorijā "Pieteikumi par prasības nodrošinājumu".

⁷² Autoram, pateicoties Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas atsaucībai, izdevās atrast vienu 2008., divus 2011. gada un piecus 2012. gada nolēmumus, kur skatīts jautājums par PAL piemērošanu.